

Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri

Faik Tanrıkulu

Dr. | Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

Öz

Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitiminde başta dil engeli olmak üzere, baş edilmesi gereken bir dizi sorun mevcut. Dil sorununu, okullara kayıt sırasında yaşanan sorunlar, geçici eğitim merkezlerinin kapatılmasının ardından bazı öğrencilerin ara sınıflardan başlatılmasından kaynaklanan sorunlarla marjinalleşme tehlikesi izliyor. Bu bağlamda Suriyeli çocukların eğitim sürecinin dışında kalmamaları bakımından alınması gereken bazı önlemler önem kazanıyor. Özellikle kız çocuklarının okula kayıt yaptırılmaları meselesi başta olmak üzere, Suriyeli ailelerin çocuklarını okula göndermelerini güçleştiren faktörleri mercek altına almak ve çözmek gerekiyor. Bu kapsamda eğitimde çeşitlilik ve çoğulculuğun sağlanması, müfredatın çeşitlendirilmesi ve Suriyeli ailelerin çoğulculuğunun tanınması da bu çözümler arasında yer alıyor.

Anahtar Kelimeler: Suriye’li mülteciler, Suriye’li çocuklar, eğitim

Education Problem of the Syrian Children Living in Turkey and Solution Proposals

Abstract

There are various problems on the education of Syrian children to deal with where the language is the foremost impediment. Apart from the language problem, other problems are those experienced during the enrollment procedure, those arisen due to the students joining at intermediary classes because of the abolishment of the temporary education centers and finally the risk of marginalization. In this respect, precautionary measures need to be taken so as not to leave Syrian children out of the education process. Some of the factors restraining the Syrian parents from sending their children to the school need to be considered; particularly the issue of keeping the girls away from schools has to be tackled. Among the solutions within these considerations would be to assure diversity in education, pluralism, to diversify the curricula, and to recognize the plurality of the Syrian families.

Key Words: Syrian Refugees, Syrian Children, Education

Günümüzde bölgesel çatışma ve krizlere bağlı olarak Türkiye'ye doğru bir göç ve nüfus hareketliliği yaşanmaktadır. Bunun yanında Türkiye, Asya ve Afrika ülkelerinden Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenler için transit ülke olarak da bir yoğunluk yaşamaktadır. Türkiye'de 78 milyonluk nüfus esas alındığında 3 milyon üzerinde Suriyeli sığınmacı ile Irak, Pakistan ve Afganistan gibi farklı ülkelerden 350 bin olmak üzere toplam nüfusa oranla yüzde %4 üzerinde göçmen yaşamaktadır. Araştırmalar gelecek 5- 10 yılda başka etnik kimlikten insanların da Türkiye'ye göç edebileceği ve hali hazırda bulunan mültecilerin % 80'inin Türkiye'de kalıcı olacağı tahminini yansıtmaktadır.

Bugün Suriye krizinin 6. yılında, Suriye'ye en uzun sınırı olan ülke olarak Türkiye, en büyük yükü çeken ülke konumundadır. Hem tarihi bağı, hem de sığınmacılara yönelik ahlaki ve hukuki sorumlulukları çerçevesinde Türkiye'nin sığınmacılara karşı en kucaklayıcı, ülke olduğu tespitini yapmak doğru olacaktır.

Suriye'de savaşın bir şekilde biteceği ve sığınmacıların bir bölümünün geri dönerek ülkelerini yeniden inşa edecekleri, bir bölümünün ise Türkiye'de kalacağı ve artık bu ülkenin bir parçası olacağı düşünülmektedir. Ancak, Suriye ile ilgili siyasi gelişmelerin uzun vadede hangi yönde değişeceğine ilişkin öngörülerden bağımsız olarak, bugün Sığınmacıların sorunlarının, onların burada oldukları gerçeği temelinde ele alınması gerekmektedir.

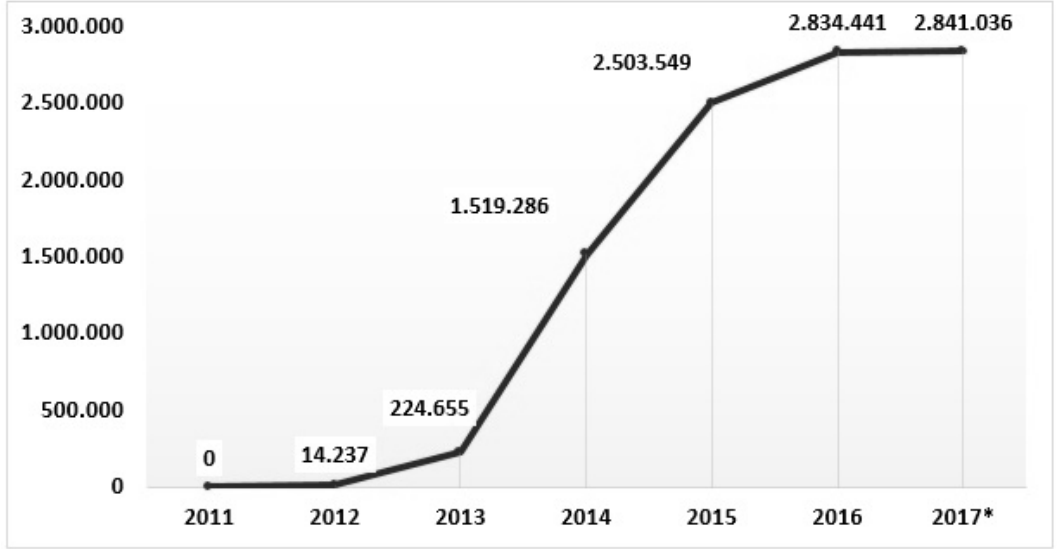
Suriyeli çocukların eğitim meselesi de bu kapsamda ele alınmalıdır. Onlara başarılı bir biçimde eğitim sunabilmek ise öncelikle bu alandaki sorunları tespit edip, çözüm için birlikte düşünmek ve uygun bir yol haritasının ana çizgilerini belirlemekle mümkün olacaktır.

Bu kapsamda ÖNDER İmam Hatipliler Derneği ile İstanbul Medipol Üniversitesi Akdeniz Araştırmaları Merkezi tarafından 19 Kasım 2016 tarihinde İstanbul Medipol Üniversitesi Kavacık Kampüsünde, çok sayıda STK temsilcisi, akademisyen ve kamu bürokratının katıldığı "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri" çalıştayı düzenlenmiştir. Çalıştaya katılan tüm dostlarımıza emeklerinden dolayı müteşekkirimiz.

Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Öğrencilerin Durumları

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre 5 Ocak 2017 itibarı ile 4.862.778 Suriyeli evini terk etmek zorunda kalmıştır. Geçici koruma kapsamındaki Türkiye'de Suriyeli sayısı 2.841.036 bulmuştur, ancak kayıt altında olmayan Suriyeli sığınmacıları dikkate alındığında bu sayının 3.1-3,2 milyon civarında olduğu düşünülmektedir. Tabloda görüleceği gibi nüfus sayısı her yıl artarak devam etmektedir. Özellikle 2014-15 yılları arasında iki kata yakın artış göstererek önemli bir kırılma dönemi yaşanmıştır.

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLER

*05.01.2017 tarihi itibarıyla

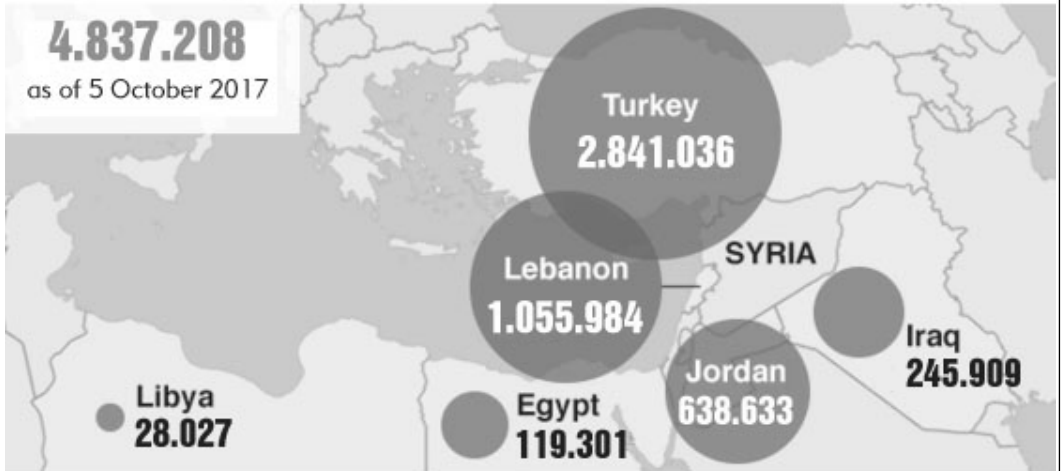
Kaynak: 05.01.2017 - Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)

Bulunduğu Ünelere Göre Suriyeli Sığınmacılar

Registered Syrian refugees

4.837.208

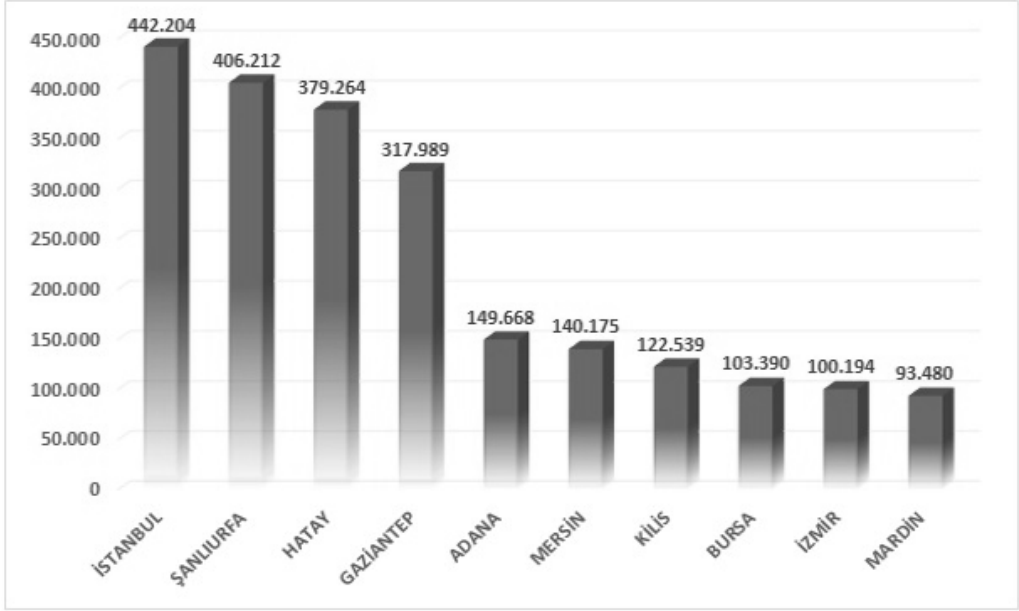
as of 5 October 2017

Kaynak: 05 Ocak 2017 - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Grafikte görüldüğü üzere resmi rakamlara göre iç savaş nedeniyle 4.862.77 Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Açık kapı politikası uygulayan Türkiye 2.841.036 ile dünyada en çok Suriyeli sığınmacı barındıran ülke durumundadır. Türkiye'yi 1.055.984 ile Lübnan ve 638.633 ile Ürdün ve diğer ülkeler takip etmektedir.

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN İLK 10 İLE GÖRE DAĞILIMI

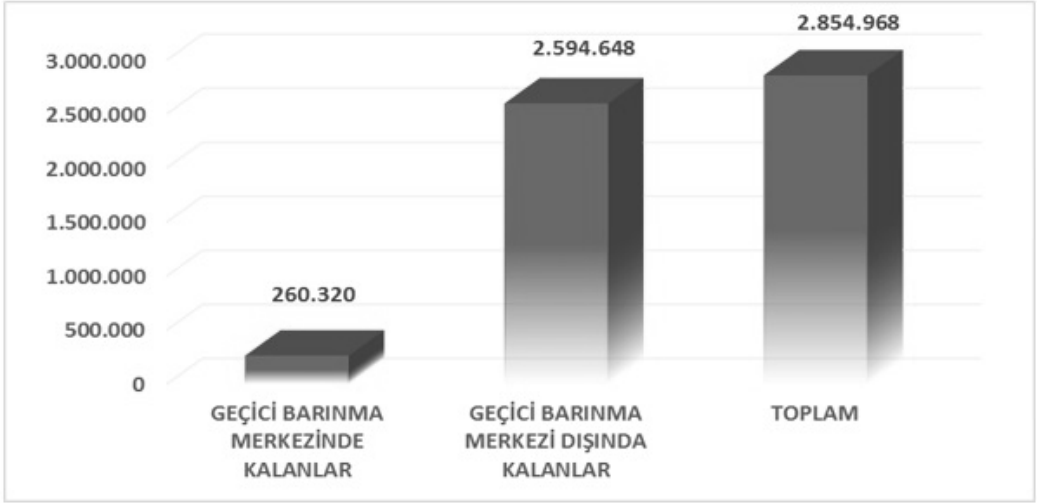

Kaynak: 05.01.2017- GİGM

GİGM verilerine göre 05.01.2017 tarihi itibarıyla Suriyelilerin illere göre dağılımı;

- İstanbul-442.204,
- Şanlıurfa-406.212,
- Hatay-379.264,
- Gaziantep-317.989,
- Adana-149.668,
- Mersin-140.175,
- Kilis-122.539,
- Bursa-100.194

Tabloda görüleceği üzere Türkiye' de Suriyeliler 4 şehirde yoğun olarak yaşamaktadır. Bazı illerde yerel nüfusun üzerinde Suriyeli bulunmaktadır.

GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ İÇİNDE VE DIŞINDA KALAN SURIYELİLER

Kaynak: GİGM 2017

GİGM göre, geçici koruma altına alınmış olan Suriyelilerin sayısı 05 Ocak 2017 itibarı ile 2.841.036 milyonu bulmuştur. Türkiye’de bulunan Suriyeli çocuk ve gençlerin sayısı: 0-4 yaş (323.022 %27), 5-19 yaş (963.333 % 73) oluşmaktadır.

Suriyeli nüfusun büyük bir kısmı gençlerden oluşmaktadır. 0-18 yaş arası Suriyeli nüfusu 1,286,355 bindir. Toplam Suriyeli nüfus içerisinde genç nüfus % 50 civarındadır. MEB verilerine göre ise okul çağındaki Suriyeli çocuk sayısı 833.039’tir.

Ayrıca resmi sayılara göre kayıtlı olan Suriyeli sığınmacılar içerisinde Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısının 170 bin olduğu, ancak kayıt dışı doğan bebeklerle birlikte 220 bin olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bebeklerin hukuki durumu ile ilgili belirsizlik devam etmekte olup, hangi ülkenin vatandaşı olacakları netlik kazanmamıştır.

Suriyeli çocukların eğitimi iki farklı kategoride değerlendirilmektedir. Bilindiği üzere MEB’e bağlı okullara ve Geçici Eğitim Merkezlerine (GEM) gitmektedirler. Hem GEM hem devlet okullarında 2015-16 eğitim-öğretim yılında 311.259 Suriyeli çocuk eğitim almıştır. 62. 357 bin çocuk devlet okullarına giderken, 248.902 çocuk kamp dışında (389 GEM) ve kamplarda (36 GEM) toplam 425 GEM’de eğitimlere katılmıştır.

2016-17 öğretim yılında ise ciddi artış sağlanarak kamp içi ve dışı olmak üzere 21 ilde 425 GEM’de okula giden çocuk sayısı 328.494 ulaşmıştır. Bu

öğretim yılında 833.039 bin okul çağındaki Suriyeli çocuk sayısı içerisinde GEM ve devlet okullarında kayıtlı öğrenci sayısı 486.417 ulaşarak okullaşma oranı %58'i bulmaktadır. Dolayısıyla MEB verilerine göre, okul çağına olduğu halde okula gitmeyen 350 bin Suriyeli çocuk mevcuttur. Özetle 2014/21 sayılı genelge sonrası devlet okullarında öğrenci artışı net görülmektedir.

- *Okullarda kayıtlı Suriyeli öğrenci sayısı: 155.852-*
- *GEM'lerde kayıtlı öğrenci sayısı:328.494 -21 ilde toplam 425 GEM'de*
- *Toplam okullaşma oranı % 58*
- *Toplam Suriyeli öğrenci sayısı : 486.416*
- *Okul Çağındaki Suriyeli Çocuk Sayısı :833.039*

Ön Plana Çıkan Sorunlar

1. Dil Eğitimi

Geçici Eğitim Merkezleri iki yıl içerisinde kademeli olarak kapatılarak, buralarda eğitim gören Suriyeli öğrenciler Türk Eğitim Sistemine dahil olacaktır. GEM'lerde bilindiği üzere eğitim daha çok Arapça, kısmen de Türkçe dil eğitimi verilmektedir. Geçen bu süre içerisinde GEM'lerde Arapça eğitim gören Suriyeli çocukların başarısı ve okulu terk etme oranları tartışma konusu olmamıştır. GEM'lerin kapatılmasıyla yeni bir eğitim süreci başlayacak ve Türkiye eğitim sistemine uyum hayati rol oynayacaktır. Bu suretle öğrencilerin karşılaşacağı önemli sorunlardan biri Türkçe dil bilgisi olacaktır. Buna bağlı olarak öğrencilerin okullarda başarı düzeyi doğrudan etkilenecektir. Dil eğitimindeki başarı ortalaması Suriyeli öğrencilerin hem motivasyonunda hem de okullaşma eğiliminde belirleyici olacaktır.

Türkçe bilmeyen veya az bilen çocuklar eğitimde zorluk yaşamaları nedeniyle okulu yarıda bırakmaktadır. Bir diğer nokta ise, bazı Suriyeli ailelerin, çocuklarının Arapçayı unutacağı endişesi taşımalarıdır. Bazı okullarda hatta uluslararası okullarda dahi dil hazırlık sınıfı olmadığı görülmektedir. Aynı zamanda Türkçe dersi veren öğretmenlerin yabancılara Türkçe eğitimi konusunda yeterli eğitime sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Yeterli düzeyde dil bilmeyenlerin okul dışında gerek sosyal hayatta gerekse iş hayatında zorluk yaşayacağı aşikardır. Dil sorunu yaşayan Suriyeliler kendi içlerinde yaşama-ya devam edecek, bu durumda toplumun diğer kesimleriyle iletişim kopukluğu ve uyum sorunu ortaya çıkabilecektir. Bu nedenlerden dolayı ne çocuklara kendi dilini unutturacak, ne de çocukları okula gidince eğitimden geri düşürecek dil eğitimi hedef alınmalıdır.

Ulusal çapta okul öncesi ve ara sınıflarda Türkçe hazırlık sınıfı açılarak öğrenim çağında olan öğrenciler için yaygın dil eğitimi verilmesi halinde, hem gündelik hayattaki, hem de okullardaki başarı artacaktır. Bilhassa 3-6 yaş aralığındaki çocukların dili hızlı öğrendiği düşünüldüğünde, okul öncesi Türkçe eğitimin erkenden başlaması elzemdir.

AB projesi kapsamında: 4200 Türkçe ve Türk dili edebiyatı öğretmeni tarafından 2 haftalık eğitimlerle yabancılara Türkçe öğretim formasyonu verilmeye başlanmıştır.

MEB Talim Terbiye Kurulu onaylı “yabancılara Türkçe nasıl öğretilir?” materyalleri hazırlamaya başlamıştır.

2. Okullarda Kayıt Sorunu

Suriyeli aileler nüfusun yoğun olduğu şehirlerde çocuklarını okula kayıt yaptırmakta sıkıntı yaşamaktadır. Aynı zamanda bazı şehirlerde Türk öğrencilerin de yoğun olmasına bağlı olarak, okullarda boş kontenjan bulmakta zorlanmaktadır. Bilhassa Suriyeli nüfusun yoğun olduğu Hatay, Urfa, İstanbul ve Kilis gibi şehirlerde sıkıntılar yaşanmaktadır. Buna karşın Doğu’daki şehirlerde yeterince okul ve boş kontenjan olmasına rağmen talep görmemektedir. AB hibeleri kapsamında; Türkiye’de Suriyeli nüfusun yoğun bulunduğu bölgelerde 200 civarında okul ve mobil taşınabilir derslikler yapılarak kontenjan sorununun azalacağı beklenmektedir. Bu başlık altında ele alınması gereken önemli bir sorun da, okula kayıt yapmaya giden çocuklardan defaten ilave belgeler istenerek sürecin uzatılmasından kaynaklanan sıkıntılardır. Bu konuda birçok şikâyetin gelmesi ilgili mercilerin ve idarecilerin yeterli bilgi ve bilince sahip olmadığı yönünde izlenim vermektedir. Bu tür bürokratik engellerle karşılaşan aileler bürokratik süreçlerden yılmakta, çocuklar zaman içerisinde motivasyonunu kaybetmektedir.

MEB’in 23.09.2014 tarihli ve 2014/21 sayılı genelgesiyle Suriyeli öğrencilere verilmiş yabancı tanıtma belgesi ile devlet okullarına kayıt yapılması sağlanmıştır. Aynı şekilde Türk öğrencilere sunulan eğitim hizmetlerinden de faydalanmaya başlamışlardır. Öğrencilerin yabancı kimlik numarası ile e-okul otomasyon sistemine dâhil olmasının yolu açılmıştır.

İki yıl sonra geçici eğitim merkezleri kapatılarak öğrencilerin tamamı kendi okul sistemimizin parçası haline gelecektir. Hem AB fonları hem diğer desteklerle birlikte Suriyelilerin yoğun olduğu bölgelerde okullar yapılacaktır. Böylece MEB Suriyeli öğrenciler için en az % 80 okullaşma oranını hedeflemektedir.

Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü, AB hibeleri kapsamında MEB tarafından 50 bin Suriyeli öğrencinin “şartlı nakit desteği”nden faydalanmasını hedeflemektedir. Ayrıca, uzak yerlere gidecek olan öğrencileri taşıma işlemi desteği de bu kapsamda karşılanacaktır.

3. Ara Sınıflar

Savaşın başında Türkiye’ye gelmiş sığınmacılar ilk olarak temel ihtiyaçlarını karşılamak ve hayatta kalma mücadelesi vermişlerdir. Kriz sonrası üç-dört yıllık bir zaman zarfında eğitim hayatlarına Türkiye’de devam etmek durumunda kalan öğrenciler, ara sınıfa dahil olmak zorunda kalmışlardır. Bunun getirdiği sorunlara ek olarak, kayıt yaptığı halde farklı sebeplerden dolayı okulları terk edenlerin sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. İlk etapta Türkçe bilgisi yeterli düzeyde olanların daha çok MEB’e bağlı okullara kayıt yapılması sağlanmıştır. MEB belirli düzeyde dil bilgisine sahip olanların GEM’e kayıt yapmasına müsaade etmemiştir. Ara sınıflara dahil olan öğrenciler ise velilerin talebine göre halk eğitim merkezleri veya özel kurslar gibi yerlerde Türkçe öğrenmeye teşvik edilmiştir. Buna rağmen ara sınıflara kayıtlı olan öğrenciler içerisinde sürekli devamsızlık yapan 20 bin civarında öğrenci olduğu gözlemlenmektedir.

Her ne kadar MEB entegrasyon için 1., 5. ve 9. sınıflara direk kayıt yapmaya başladıysa da çocukların büyük kısmı devamsızlık yapmakta veya okulu tamamen terk edebilmektedir. Çocuklar dil bilgisinin yetersiz olmasına bağlı olarak sınıfta mahcup olmakta, sıkılmakta veya uyum sağlayamamaktan dolayı okulu bırakmaktadır. Ara sınıfa dahil olan çocukların psikolojik travma yaşadığı, dilini bilmediği ve başka kültürde yaşadığı hissiyatı içinde olduğu düşünülürse, sorunun niteliği daha iyi anlaşılabilir. Buna da bazı öğretmen veya idarecilerin bu durumu yaşayan öğrencilerle ilgili pedagojik eğitimdeki noksanlığından kaynaklanan sıkıntılar da eklenmelidir. STK’lar, devlet kurumları ve yerel yönetimler okula devam eden çocuklara yönelik okul takviye kursları, rehberlik eğitimleri ve hamilik sistemi gibi faaliyetleri desteklemesi ve uygulaması gerekmektedir. ***Bazı Avrupa okullarında faaliyete geçen “Telafi Merkezleri” kapsamında hem dil eğitimi hem de telafi derslerinin verildiği örnekler incelenerek Türkiye genelinde benzer projeler uygulanabilir.***

MEB tarafından 26 Nisan 2013 tarihinde hazırlanan Suriyeli sığınmacıların eğitimine yönelik “Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatanlılarına Yönelik Tedbirler” isimli genelge ilk resmi belge olma niteliği

taşımaktadır. Daha çok Suriyeli çocukların eğitim aldıkları yerlerin güvenli ve yeterli olup olmadığı ile ilgili tespit talebi içermektedir.

4. Marjinalleşme Durumu

Okullaşmayan çocuk oranının fazlalığı dikkate alındığında, gerekli önlemler alınmadığı takdirde farklı gruplara katılımın artacağı endişesi taşınmaktadır. PKK, DHKPC ve DEAŞ terör örgütlerinin son zamanlarda Türkiye’ye yoğun saldırıları sürmektedir. Terör örgütlerinin İstanbul’un bazı bölgeleri veya bazı şehirlerde kırsal yerlerde okullaşmayan Suriyeli gençleri hedef kitle olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Merkezi otoritenin zayıf olduğu yerlerde uygun barınma şartları nedeniyle birçok Suriyeli aile yaşamaktadır. Bu bölgelerde okullaşmayan gençlerin yaşadıkları zor durumdan istifade eden örgütler bu gençleri ikna yoluna gitmektedir. ***Emniyet Genel Müdürlüğü verileri incelendiğinde Suriye nüfusunda yüksek suç oranının olmadığı görülmektedir. Ancak entegrasyon ve eğitim sorununda ilerleme kaydedilmezse, gelecekte yasa dışı örgütlere katılım riski söz konusu olabilecektir.*** Özellikle Suriye’nin Kürt kesiminden PKK militanları tarafından etnik milliyetçilik yapılarak örgüte eleman kazanma propagandası yapılmaktadır. Öte taraftan ülkemizde, Suriyeliler dışında farklı etnik kimlik ve milliyetten sığınmacılar da yaşamaktadır. Özellikle Doğu Türkistan, Özbekistan, Tacikistan ve Kafkasya’dan çok sayıda sığınmacı mevcut olup, genellikle merdiven altı yerlerde eğitim almaktadırlar. Birçoğu yasal güvenceye sahip değildir ve toplum dışında kalarak DAESH gibi terör örgütlerine girmelerini kolaylaştıracak riskli bir durumla karşı karşıya bulunmaktadır. Yapılan mevzuat değişikliklerle bu mülteci grupların misafir statüsünde okullara kayıt yapmasının önü açılmıştır. Ancak, bilginin yaygınlaşması ve bilinçlendirmenin STK’lar aracılığıyla yapılmasını önem arz etmektedir. ***Dezavantajlı gruplara yönelik belediyelerin, STK’ların, MEB ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumların mikro düzeyde ortak projeler geliştirmeli, köşe başlarında suça teşvik edilme potansiyeli olan çocuklar desteklenerek okullara yönlendirilmeli ve kurum imkânlarından istifade etmeleri sağlanmalıdır.***

11 Nisan 2014 ve 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma” kanunuyla Türkiye’de yaşayan yabancı, mülteci ve sığınmacılara yönelik hak ve hukuki statülerini belirleyen ilk kapsamlı kanun yasalaşmıştır. Bu kapsamda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş, görev ve yetkileri belirlenmiştir.

5. Geçerli Diploma ve Eğitim Belgesi İhtiyacı

Geçici Eğitim Merkezleri, anaokulundan lise sona kadar her sınıfı kapsayan eğitim vermektedir. 21 ilde 36 kamp içi 389 kamp dışı olmak üzere 425 GEM'de 2016-17 yılında 328.494 çocuğa eğitim verilmektedir. Öncelikle sadece mülteci kamplarında açılan GEM'ler 2014/21 sayılı genelge gereğince kamp dışında da açılmaya başlanmıştır. İlk olarak sivil toplum kuruluşları aracılığıyla açılan GEM'ler, genelge sonrası MEB denetimine geçmiştir. MEB gerek müfredat gerekse öğretmen seçiminde belirli kriterler belirlemiştir. Öğretmenlerin birçoğu Suriyelilerden oluşmakta ve sertifika/diploması olmayan öğretmenler de ders vermektedir. GEM'lerde verilen diplomaların uluslararası geçerliliği olmaması birçok Suriyeli öğrenciyi sıkıntıya sokmaktadır. **Özellikle Avrupa'ya giden veya gitmek isteyen Suriyeli çocuklar GEM'lerden almış oldukları diplomaların uluslararası denkliği olmadığı için üniversitelerde, okullarda ve işyerlerinde bu belgeleri kullanmamaktadır.** Bu nedenle GEM'lerde eğitim alan çocuklar yurtiçi ve yurtdışında eğitim hayatlarına devam etmek istediklerinde bir karşılık bulamamaktadır.

Çözüm olarak bu öğrencilerin açık öğretim liselerine kayıtları sağlanarak akredite edilmiş ve kabul edilen bir diploma alabilmelerinin yolu açılabilir. Buna yönelik olarak öğrencilerin açık öğretim liselerinden mezun hale getirilmesi için de mevzuat çalışması yapılması gerekmektedir.

GEM'lerde bulunan gönüllü 12.630 Suriyeli eğitici UNICEF tarafından desteklenmektedir. Kamp içinde görevli öğretmenlere; 600 lira, kamp dışındaki öğretmenlere 900 lira ücret verilmekteydi. 1 Ocak 2017 tarihi itibarıyla Suriyeli eğitimciler 1.300 lira ödenmeye başlanmıştır. Artan öğrenci sayısına göre öğretmen ihtiyacının da artacağı tahmin edilmekte olup, bu sayının 15 bine ulaşacağı beklenmektedir. Ayrıca 18.691 Suriyeli eğitici, hem Türkçe dersleri, hem pedagojik formasyon eğitimi verilerek sertifikalandırılmıştır.

6. Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklar ve Rehabilitasyon Süreçleri

GEM'lerde ve okullarda eğitim alan çocukların sorunları, daha çok sağlık sorunu olmayan çocuklar düzleminde gündeme gelmektedir. Oysa savaş sonrası travma geçiren aileler ve çocukların rehabilitasyon merkezlerinde tedaviden geçmesi gerekebilmektedir. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların rehabilitasyon merkezlerinde eğitim süreçlerinden geçmesi için Sağlık Bakanlığından izin ve rapor alınması gerekmektedir. Bu konuda hali hazırda yasal bir düzenleme olmaması nedeniyle **Suriyeli aileler, özürli ya da özel eğitime ihtiyaç duyan down sendromlu veya otistik çocuklarını, kendi imkanları dahilinde veya astronomik rakamlarla Türk eğitim sistemine**

entegre etmeye çalışmaktadır. Buna mukabil birçok kalifiye Suriyeli, çocuklarının bu özel eğitimlerinden dolayı Avrupa’ya göç etmektedir. **Psiko-sosyal sorunlar ve travmatik destek ihtiyacıyla ilgili olarak, özellikle 1.5 milyon sığınmacının yaşadığı Şanlıurfa, Hatay sınır bölgesinde ciddi anlamda özel eğitime ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.** Özellikle o bölgede okuyan çocuklarda daha fazla travmatik etkiler müşahade edilmektedir. Bu çocuklara yönelik sağlıklı bir eğitim modeli ve istenilen başarının yakalanması için öncelikle zihinlerindeki travmatik etkilerin silinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bölgede hala psiko-sosyal destek verebilecek rehabilitasyon merkezinin olmaması eksiklik olarak görülmektedir. Her ne kadar farklı STK’ların psiko-sosyal çalışmaları olduysa da geniş bir rakama karşılık gelen bir mülteci grup için yetersiz olduğu gözükmemektedir.

MEB 23.09.2014 tarihinde 2014/21 sayılı “Yabancılarla Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri” isimli genelge ile Suriyeli çocukların eğitim hakkı güvence altına alınarak, gerek devlet okullarında, gerekse de kamp içi ve dışında eğitim hizmetleri sunulmaya başlanmıştır.

7. Türkçe Öğretimi ve Materyal Sıkıntıları

Türkiye’de Suriye krizi sonrası Suriyeli sığınmacılar geçici ve misafir statüsünde görülerek, buna uygun eğitim politikaları belirlenmişti. Türkçe öğretim müfredatı da genel manada belirlenip farklı yaş gruplarına göre tasnif yapılmamaktaydı. Türkçe öğretimi ve materyal sıkıntıları mevcut olup, eğitim genel çerçevede verilmekteydi. Dolayısıyla bu süre zarfında Türkçe eğitimi istenilen seviyede etkin ve metodolojik bağlamda verilemedi.

Bugün MEB, 12 farklı seviye ve yaş gruplarına göre Türkçe öğretim müfredatı geliştirmektedir. Ayrıca ilkokul, ortaokul, lise ve yetişkin olmak üzere AB dil kriterleri çerçevesinde A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyelerinde müfredat geliştirmektedir. Müfredat ve dil eğitimi ile ilgili çalışmaların ivedilikle bitirilerek yaygınlaştırılması gerekmektedir. 2015-2016 yılında okul dışında Suriyelilere yönelik Türkçe kurslar açılmış ve 131.729 bin kişi bu eğitimi almıştır.

8. Suriyeli Öğretmenlerin Durumu

2016/8375 sayılı “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” 15 Ocak 2016’de Resmi Gazetede yayımlanarak bu statüde olanlara çalışma izni verilmeye başlanmıştır. Böylece, ilahiyat ve Arap dili mezunu öğretmenlerin İmam Hatip Liselerinde (İHL) ücretli öğretmen olarak istihdam edilmeleri yönünde mevzuatlar tamamlanarak 400’e yakın Suriyeli

öğretmenin bu okullarda görev yapması sağlanmıştır. Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranının artmasıyla öğretmen sayısının da artması gerekecektir. ***Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriye nüfus içerisinde kalifikasyon bilgileri yeterince bilinmemektedir. Tam olarak ne kadar öğretmen, akademisyen, doktor gibi çeşitli meslek sahibi kişilerle ilgili veriler net olmadığı için hangi alanda ve nerede istihdam edilmesi gerektiğini tespit yönünde çalışmalar yapılamamaktadır. Dolayısıyla farklı mesleki alanlarda uzman olan kişiler GEM ve okullarda eğitim vermek durumunda kalmaktadır.***

Öte taraftan, özel eğitime muhtaç çocuklarla ilgili olarak da projeksiyon geliştirilmesi gerekmektedir. MEB’in AB’den alacağı hibe çerçevesinde; 500 rehber öğretmen, psikoloji ve sosyoloji alanlarında uzman kişiler istihdam edilecektir. Böylece özel eğitime muhtaç, otistik ve engelli çocuklarla ilgili eğitim sorununda da mesafe kat edilmiş olacaktır.

9. Okulu Terk Etme

Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin tamamına yakını özellikle Suriye’nin Kuzey bölgelerinden gelmektedir. Kuzey Suriye’de ise lise eğitimi zorunlu olmayıp, Suriye genelinde ise zorunlu eğitim 8. sınıfa kadardır ve başarılı olanlar dışında lise çağına gelen çocukların birçoğu okulu terk etmektedir. Bu zaviyeden değerlendirildiğinde okul alışkanlıkları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Suriye’de yaygın olan kız çocukların erken evlendirilmesi geleneğinden dolayı bilhassa Suriyeli kız çocuklarının birçoğu okulu yarıda bırakmaktadır. Suriyeli erkek çocukları ise içinde buldukları maddi zorluklardan dolayı aileleri tarafından çalışmaya yönlendirilmektedir.

10. Seçenekleri Çoğaltmak; İHL’ler ve Diğer Okullar

GEM ve devlet okulları dışında kendi imkânları veya devlet tarafından tahsis edilen binalarda valilik izniyle Suriyeliler tarafından özel okullar açılmaktadır. Buralarda daha çok Suriye müfredatına uygun eğitimler verilmektedir. Suriyeli nüfusun yoğun olduğu bölgelerde bulunan bu okulların çok tercih edilmediği görülmektedir.

Suriyeli ailelerin kendi içlerinde kültürel, dini ve ideolojik çeşitlilik arz ettikleri göz önünde tutulmalı ve çocukları için farklı eğitim alternatifleri konusunda imkanlar ölçüsünde seçenekler sunmaya gayret edilmelidir. Bu açıdan İHL’ler, Suriyeli ailelerin bir bölümü tarafından daha fazla tercih edilebilir. Şu an itibarıyla mesleki eğitime kayıtlı olan öğrenci sayısı 3 bin civarındadır. İHL’lere kayıtlı olan öğrenci sayısı ise 2015 yılında 4 bin

iken, bu sene itibarıyla 17.431 sayısına ulaşmıştır. Din Öğretim Müdürlüğü, Türkçe bilen öğrenciler için gelecek yıllarda İHL'lerde 50 bin sayısına ulaşmayı hedeflemekte ve Suriyeli öğrencilerin yoğun olduğu bölgelerde bazı ailelerin hassasiyetlerini göz önüne alarak İHL kız okulları açılması yönünde çalışmalar yürütmektedir. Çocuklarını karma eğitim sisteminde okutmak isteyen ve istemeyen Suriyeli aileler de mevcut olup, seçeneklerin mümkün olduğunca çoğaltılması, onların eğitim sürecinin dışında kalma eğilimini azaltacaktır. **Suriyeli ailelerin kız çocuklarını okuldan alıkoyma eğilimlerini azaltacak ve onların eğitim sürecine kazandırılmasını daha fazla mümkün kılacak çalışmalar önem arz etmektedir.**

Din öğretimi genel müdürlüğü İl Milli Eğitim Müdürlüklerine gönderdiği yazıda; 5. ve 9. sınıf imam hatip ortaokullara başvuran Suriyeli öğrencilerin kayıt işlemlerinin kolaylaştırılması ve ihtiyaç halinde 5. sınıflarda 6 saat olan Türkçe dersine 7 saat daha eklenerek toplam 13 saat Türkçe öğretilmesi sağlanarak öğrencilerin 6 ve 7 inci sınıflarda okul derslerinde başarılı olabilmesi için özel sınıf açılması yönünde telkinde bulunmaktadır. Bunun yanında, 9.uncu sınıflarda 8 uluslararası imam hatip lisesi mevcuttur. Bu okullardaki müfredat ise birinci dönem yoğunlaştırılmış 26 saat Türkçe dersi, beden eğitimi, Arapça ve Kur'anı Kerim derslerini içermektedir.

Suriyeli çocukların eğitimlerinde Arapça eğitiminin de verildiği okullarda devam etmesi mevcut öğrencilerin de Arapça öğrenme isteğini artıracak ve sinerji oluşacaktır. İlgili STK'lar ve mezun dernekleriyle ulusal çapta yapılacak kampanya ile eğitim dışında kalan Suriyeli çocukların okula kazandırılması sağlanmalıdır.

MEB Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü bünyesinde 16.05.2016 tarihinde Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı kurulmuş olup, Suriyeli öğrencilerle ilgili koordinasyon ve eğitim faaliyetleri ile projeleri takip etmektedir.

11. Kurumlararası Koordinasyon

Suriyeli sığınmacı çocukların eğitim sorunu çok boyutlu olup, öğrenci sayısı da büyüktür. Bu itibarla birçok kurum ve STK'yı yakından ilgilendirmektedir. Başlangıçta acil insani yardım, kampların oluşturulması gibi hizmetler devletin sorumluluğunu gerektirmiş; ancak sonraki dönemlerde, sığınmacıların şehirlere yerleştiği süreçte STK'lar ön plana çıkmaya başlamıştır. Bugün Suriyeli sığınmacıların %90'ı şehirlerde, % 10'u ise hala kamplarda yaşamaktadır.

Suriye krizinin yaşandığı ilk yıllarda STK ve kamu kuruluşları daha çok temel ihtiyaçları karşılama yönünde çalışma yürütmüştür. **Ancak geçen sü-**

rede Türkiye’de doğan ve burada eğitim alan Suriye nüfusu dikkate alındığında uyum sürecine yönelik siyaset geliştirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Birçok kurum ve sivil toplum örgütü bu alanda faaliyetler yürütmüş, fakat eğitim sorununun kapsamlı olmasından dolayı bu çabalar tek başına yeterli olmamıştır. Sorunun ifade ettiği kapsamın genişliği göz önüne alındığında, bütün kurumların koordineli bir şekilde çalışması gerektiği açıktır.

Bu çerçevede eğitim faaliyetleri yürüten Sivil Toplum ve kamu kuruluşlarının daha yakın işbirliğine gitmesi ve ilgili kurumların hangi alanlara yoğunlaşacağı ve nerelerde görev alacağı bir ulusal hareket planı kapsamında belirlenmelidir.

12. Yöneticilere Oryantasyon Eğitimi

Suriyeli öğrencilerin entegrasyonunda bir diğer önemli etmen ise okuldaki öğretmen ve idarecilerdir. **Bazen bilerek veya bilmeyerek yanlış söylemlerle öğrenciler rencide edilebilmektedir. Bu nedenle farklı kültürde olan sığınmacı çocuklara nasıl davranılması gerektiğine ilişkin bir formasyon eğitimi, öğretmen ve idareciler için de gerekli görünmektedir.** Bu kapsamda idareci ve öğretmenlerin belirli periyodlarla eğitim almasıyla uyum süreci hızlanabilir. Bu çerçevede MEB tarafından, Türkiye’de özellikle Suriyeli çocukların yoğun olduğu bölgelerdeki okul müdürleri ve öğretmenlerine, sömestr tatillerinde modern insan hakları ve bu kapsamda çocuk hakları konusunda olumlu bir perspektif kazandırabilecek pedagojik formasyon verilerek bu açık kapatılabilir.

13. Mesleki Eğitim

Türkiye’de sanayinin 1.600.000 kişilik “ara eleman” ihtiyacı olduğu sıkça vurgulanmaktadır. Suriyeli sığınmacılardan okullaşamayan gençler için bir diğer önemli seçenek ise meslek eğitiminin yaygın olarak verilerek bu ihtiyacın giderilmesidir. MEB ve bazı sivil toplum kuruluşları tarafından Suriyeli sığınmacılara yönelik meslek edindirme kursları tertiplenmiştir. 2015-2016 MEB verilerine göre 76.889 bin kişi meslek kurslarına, 160.620 bin kişi ise genel eğitime katılmıştır. Suriyeli sığınmacıların birçoğunun genç nüfusu oluşturduğu düşünüldüğünde, meslek eğitimine yönlendirme ve meslek sahibi olmaya teşvikin gerçekleşmesi durumunda, bir taraftan sanayi ihtiyacı karşılanacak, diğer taraftan da gençlerin iş sahibi olması sağlanacaktır.

14. Kültürel farklar ve Asimilasyon Endişesi

Bazı Suriyeli aileler çocuklarının kendi kültürlerini ve dillerini unutacağı endişesini taşımaktadır. Din öğretimi genel müdürlüğü başta İHL olmak üzere tüm okullarda, ortaokullarda ve liselerde Suriye tarihini, kültürünü ve dilini öğrencilere aktarabilecek dersler oluşturma çalışmaları başlatmıştır. Böylece okullarda Suriye tarihi, coğrafyası ve kültürü, isteyen öğrencilere seçmeli ders olarak sunulacaktır. Endişesi olan aileler için kısmen de olsa bu kaygı giderilmiş olacaktır. Bunun dışında Suriyeli aileler Türkiye’deki İmam Hatip okullarını yeterince tanımamakta, sadece dini eğitim sunan okullar gibi algılanmaktadır. Türkiye’deki İmam Hatip Okullarının diğer okullardan farklı olmadığı, tek farkının İslami ilimlerle pozitif ilimlerin öğrencilere birlikte sunulduğu okullar olduğu Suriyeli ailelere anlatılmalıdır.

15. Maddi Yetersizlikler

Birçok ailenin çocuklarını okullara göndermeme nedenlerinden biri de özellikle büyükşehirlerde ulaşım giderlerinin yüksek olması ve ailelerin bunu karşılamaya gücünün yetmemesidir. Suriyeli çocukların bilhassa tam günlük okullarda beslenme ve giyim-kuşam konularındaki sıkıntıları da devam etmektedir. Bu sebeple birçok Suriyeli çocuk, eğitim hayatını yarıda bırakıp geçim derdi ile baş başa kalmaktadır.

Bazı okullarda duyarlı idareci ve öğretmenler sayesinde bu ihtiyaçlar giderilmeye çalışılmaktadır. ***MEB ve STK’ların yer aldığı koordinasyonla, eğitim gören ve maddi güçlük çeken öğrencilere kapsamlı ve planlı destekler verilmelidir.***

16. Ders İçerikleri

GEM’lerde bir dönem okutulan derslerin içeriği Esed rejiminin hazırladığı ideolojik eğitim müfredatına dayanıyordu. Suriye krizinin ardından o dönemde GEM’lerde verilecek başka Arapça ders kitabı olmadığı için bu kitaplar belirli bir dönem okutulmuştu. İdeolojik bir tarih anlatımı ve Türkiye ile ilgili önyargı içeren bu kitapların revize edilmesi öteden beri dile getirilmiştir. Son olarak kitaplar revize edilmiş ve sadeleştirilmiştir. Kademeli olarak kapatılacak GEM’lerdeki öğrencilerin Türk eğitim sistemine dahil olmasıyla okullarda Arapça ders programları ve materyal hazırlanma süreçlerini Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü (HBÖM) takip etmektedir. Ders içeriklerinin çeşitliliğini gözetecek ve kaygıları giderecek şekilde düzenlenmesi önemlidir.

17. Haklarla İlgili Bilinçlendirilme

Suriyeli sığınmacıların ne tür hak ve hukuka sahip oldukları ve muhtemel yaşadıkları haksız uygulamalarda nerelere başvuru yapacakları ve neler yapılması konusunda bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Okul, hastane ve temel meselelerde haklarını ve taleplerini iletecekleri mercileri bilmelerinin önemli bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. **Gerek mahalli makamlar gerekse kamu kuruluşlarının çift dilli bilgi vermesi ve onların sahip oldukları haklarla ilgili olarak bilinçlendirmenin yaygınlaşması gerekmektedir.**

18. Uyum Meselesi

Suriyeli yetişkinlerden farklı olarak eğitim çağındaki çocukların uyumu, doğru yönlendirme yapılması halinde daha kolay ve hızlı olabilmektedir. Üç milyon civarındaki Suriye kökenli bireyin, sosyal uyum projeleriyle desteklenerek, gerek Arapça öğretimi gerekse entegrasyona katkı sağlayacak yönde bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca **Türkiye’ de farklı inanış ve kültüre mensup kişiler olduğu gibi, aynı şekilde Suriyelilerin içinde de farklı kimlik ve ideolojiden insanlar vardır. Dolayısıyla topluma adaptasyon sürecinde eğitim alanında bu çeşitlilik de gözletilmelidir.**

19. Eğitim Sorununa Odaklanmak

- Yüksek öğrenimde Suriyeli öğrenci sayısı: 9689 (Ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencisi)
- YTB Türkiye bursları kapsamında destek gören Suriyeli öğrenci: 1.841

Suriye krizi başlangıçta geçici görülürken, zaman içerisinde krizin tahmin edilenden uzun süreceği anlaşılmıştır. 6 yıllık sürede kamu kurumları ve sivil toplum başarılı çalışmalar yaparak gıda, barınma ve sağlık gibi hususlarda temel ihtiyaçların büyük kısmını karşılamıştır. Yardımsever insanlar hususiyetle temel ihtiyaçlara yönelik destekler vermiştir ve vermektedir. **Türkiye içerisindeki yaklaşık üç milyon Suriyelinin yanında, sınır ötesinde Türkiye ile temas halinde olan yaklaşık 3 milyon kişiyi de kattığımızda toplam 6 milyon insan, asli ihtiyaçlarını ağırlıklı olarak Türkiye’den karşılamaktadırlar.** Geldiğimiz aşamada sığınmacılar fikri donanımına, okumaya ve sivil toplum örgütleri oluşturmaya yöneltilmelidir. Türkiye ve dünyadan fikir insanların kitapları tercüme edilmelidir. Sivil toplumun temel ihtiyaçların yanında kitaba, eğitime ve “Telafi Merkezlerine” (Bkz. 3. Başlık) odaklanmak gerekmektedir.

20. Dil Köyü Projesi ve Kampları

Ülkemizde dil öğrenmek için harcanan kaynaklar yüksek miktarları bulmakta, ama dil öğrenmede istenilen başarı bir türlü yakalanamamaktadır. Suriyelilerin Türkçe öğrenmesi, aynı şekilde Türk öğrencilerin de Arapça öğrenebilmesi için dil köyü veya gençlik kampları gibi faaliyetlerle, gençlere etkileşim yoluyla dil becerilerini geliştirme fırsatı sunulmalıdır. Birçok sivil toplum örgütü ve kamu kurumu dil öğretmek için öğrencilerini yurtdışına göndererek yüksek miktarda harcama yapmaktadır. Bunun yerine Türkiye’de bulunan Suriyeli Akademisyen ve öğretmenlerin de olduğu iki kültürün bir arada olacağı kampların yaygınlaşmasıyla daha az maliyet ve daha çok fayda sağlanmış olunacaktır. Buna ilaveten Suriyeli öğrenciler için de Türkçe organik dil köyü projesinin başlanması ve 3- 6 ve 9 aylık periyodlarla uygulanarak hem sosyal hem kültürel etkileşim yoluyla daha hızlı dil öğrenilmesi sağlanacaktır.

21. STK Eşgüdümü ve Bilinçlendirme

Eğitim konusunda önemli aktörlerden biri de sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu bakımdan STK’ların hangi devlet kurumunun hangi projeleri desteklediğinin bilinmesi önemli görülmektedir. STK’ların yanlış yönlendirme sonucu kapı kapı dolaşarak doğru yere ulaşıncaya kadar kaybedecekleri sürenin telafisi zor olmaktadır. Bu kapsamda çalışacak STK’lar için bir yol haritası ve çalışma alanlarının belirlenerek bir rehber oluşturulması elzem görülmektedir. Sığınmacılarla ilgili her şehirde farklı yaklaşım gerekebilmektedir. İzmir’in dokusu ile Antep’in veya İstanbul’un yapısı ve oradaki hareket planları aynı olmayacaktır. Dolayısıyla yerelde STK’lar birbirinden örnek almalı ve bölgeye göre çalışmalar yapmalıdır.

22. Rehberlik Eğitimleri

Türkiye’ye kısa zamanda 3 milyon sığınmacının gelmesi, toplumun birçok kesimini hazırlıksız yakalamıştır. Aniden farklı bir ortamda yaşamak zorunda kalan ve travma yaşayan insanlara karşı nasıl ve ne şekilde davranması gerektiği önem kazanmıştır. Okul müdürleri, öğretmenler ve rehber hocalar, her gün bu öğrencilerin sorunları ile karşılaşmaktadır. **Suriyeli çocukların yaşadığı bu travmatik durumdan en az hasarla çıkıp, öğrenim hayatına aktif katılımları için, idarecilere de oryantasyon eğitimi vermek gerekmektedir. Çünkü bazen iyi niyetli yaklaşımla da farkında olmadan bu öğrencileri rencide edici tutumlar sergilenmektedir.**

23. Kültürel Etkileşim

Farklı kültür ve toplumların kaynaşması belli aşamaları gerektirmektedir. Çeşitlilik arz eden kaynaklardan kitapların tercümesinden çocuk eğitime kadar her alanda kültürel ve sanatsal faaliyetlerin desteklenmesi gereklidir. Bu açıdan Suriyeli gençlerin TV ve radyo alanı gibi medya sektöründe Arapça yayın konusunda cesaretlendirilmesi faydalı olacaktır.

Sonuç

Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konum göç serüvenini zaman zaman zorunlu kılmaktadır. Buna istikrarsız yönetim ve iç çatışmalar da eklenince Türkiye'ye doğru hareket yoğunluğu yaşanmaktadır. Türkiye savaştan kaçarak gerek Balkanlardan gerekse Irak ve Suriye' den gelen mültecilere kapılarını açmıştır ve açmaya devam etmektedir. Türkiye'ye doğru hareketler dönemsel olarak yavaşlasa da, ülke, uzun ve kısa vadede bu gerçekle yaşamaya alışmak durumundadır. Bugünkü şartlarda sadece Suriyelilere yönelik politika değil, aynı zamanda bütün göçmenleri ve sığınmacıları kapsayan uzun vadeli strateji geliştirmek önemli görünmektedir. Aynı zamanda tüm göçmen toplulukların topluma uyumları ve kaynaşmalarını sağlayacak bir vizyona da ihtiyaç vardır. Sığınmacı nüfusun büyük oranda gençlerden oluşması, hem eğitim hem de uyum açısından avantajlara işaret ettiği kadar, iyi yönlendirilmemesi halinde risklere de işaret etmektedir. Geçici görülen Suriyelilerin kalıcı olmaya başlamasıyla, eğitim politikalarının belirlenmesi ve planlanması daha fazla önem kazanmıştır. Eğitim sayesinde Suriyeli genç kuşağın uyum sürecinin hızlanması, ülkeye ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal anlamda güç katacaktır.